

Universiteit Stellenbosch en die onverkwiklike taalstryd

VANAF AFRIKAANSE "TAALTAMELETJIE"
TOT VOLSKAALSE "TAALLOORLOG"
(2003-2017)

Johan C. Moll

SUN PRESS

*Universiteit Stellenbosch en die onverkwiklike taalstryd (2003-2017):
Vanaf “taaltameletjie” tot volskaalse “taaloorlog”*

Uitgegee deur SUN MeDIA Bloemfontein onder die druknaam SUN PReSS

Alle regte voorbehou

Kopiereg © 2018 SUN MeDIA Bloemfontein en die outeur

Hierdie publikasie is deur die uitgewer aan ’n onafhanklike dubbel-blinde portuurevaluering onderwerp.

Die outeur en die uitgewer het alles moontlik gedoen om kopieregtoestemming te verkry vir die gebruik van derdepartyinhoud en om sodanige gebruik te erken. Rig alle navrae aan die uitgewer.

Geen gedeelte van hierdie boek mag sonder die skriftelike verlov van die uitgewer gereproduseer of in enige vorm deur enige elektroniese, fotografiese of meganiese middel weergegee word nie, hetsy deur fotokopiëring, plaat-, band- of laserskyfopname, mikroverfilming, via die Internet of e-pos of enige ander stelsel van inligtingsbewaring of -ontsluiting.

Menings in hierdie publikasie weerspieël nie noodwendig dié van die uitgewer nie.

Eerste uitgawe 2018

ISBN 978-1-928424-22-2

ISBN 978-1-928424-23-9 (e-boek)

<https://doi.org/10.18820/9781928424239>

Geset in Minion Pro 12/16

Bandontwerp, bladuitleg en produksie deur SUN MeDIA Bloemfontein

SUN PReSS is ’n gelisensieerde druknaam van AFRICAN SUN MeDIA. Vakkundige, professionele en navorsingswerke word onder hierdie druknaam in druk- en elektronieseformaat uitgegee.

Hierdie publikasie kan direk bestel word by:

www.sun-e-shop.co.za

africansunmedia.snaplify.com (e-boeke)

www.store.it.si (e-boeke)

www.africansunmedia.co.za

INHOUDSOPGAWE

1. Inleidend	1
1.1 Bronne en metodologie.....	1
1.2 Die grondwetlike bepalings rakende taalonderrig op tersiêre vlak: strydige sienings.....	6
1.3 Die “luislang van eentaligheid”	14
1.4 Enkele algemene kwessies oor Afrikaans in die tersiêre onderrigsfeer	16
1.5 Tiperings van die strydende groepe en regeringsaandrag op transformasie	19
1.6 Taalopsies in die taalstryd.....	21
1.7 Die faksies in die stryd	27
2. Die Brink-fase (2002-2006)	33
2.1 Rektor Brink se <i>No Lesser Place – The taaldebat at Stellenbosch</i>	33
2.2 Giliomee en Schlemmer se <i>’n Vaste Plek vir Afrikaans – Taaluitdagings op die Kampus en die agteruitgang van Afrikaans</i>	40
2.3 Die pro-Afrikaanse kandidate wen die raadsverkiesing (25 Maart 2006)	42
2.4 Die topbestuur se aanvanklike beloftes oor die posisie van Afrikaans	51
2.5 Giliomee se pleidooi vir groter onverbiddelikheid oor taalsake	53
2.6 Die senaat se verwerping van die konvokasievoorstelle	55
2.7 Die “bewys-deur-syfer-fase”	59
2.8 Versoeningsargumente en -optredes.....	62
2.9 Brink se vertrek en die vooruitsigte vir ’n nuwe taalbeleid	64

3. Die Botman-fase (2006-2014)	69
3.1 Die Stellenbosch-beraad (September 2006) oor Afrikaans op tersiêre vlak.....	69
3.2 Hervatting van die taalstryd na die “wapenstilstand”	71
3.3 Die raad aanvaar die parallelmedium-opsie: Februarie 2009	74
3.4 Die mobilisering van Afrikaanses vir die taalstryd en voortgesette “bekgevegte”	80
3.5 Botman se gerusstelling oor Afrikaans	83
3.6 Die Zevenwacht-byeenkoms-herrie	89
3.7 Reaksie oor die mobilisering van Afrikaner-organisasies teen die raad	92
3.8 Die taaldebate kry ’n “totaal ideologiese inslag”	94
3.9 Bekendstelling van die nuwe taalplan (Junie 2009).....	98
3.10 De Klerk se pleidooi: “Bêre die lang messe”	100
3.11 “Versmoring” van ander standpunte	103
3.12 Nuwe denke oor onderrig en reaksies daarop.....	112
3.13 Die Vredenheim-debakel (Januarie 2010)	118
3.14 Drie uitvoerende- konvokasiebestuurslede bedank	129
3.15 Die dwang van demografie: US se dae as Afrikaanse universiteit getel	130
3.16 Die nuwe US-kanselier se standpunt oor Afrikaans: ’n “yskoue stort”	132
3.17 Giliomiete teen Hertzogiete: die Maart 2010 raadsverkiesing...	134
3.18 Litigasie kom ter sprake	142
3.19 Botman se idee van ’n “linguistiese ubuntu”	145
3.20 Kapp se siening van ’n volwaardige Afrikaanse US en reaksie daarop	147

3.21	Botman oor die stand van Afrikaans by US (Maart 2010).....	151
3.22	Uitslag van die Maart 2010 raadsverkieping: triomf vir die voorstanders vir Afrikaans en die reaksie van die Rektor	154
3.23	Die kwessie van meer bruin studente en die aandrang op Engels.....	158
3.24	Die konvokasie-ingryping: Afrikaans “verdwyn sonder monitering”	163
3.24.1	Jong Maties se eis vir ’n volwaardige plek vir Afrikaans en steun uit Afrikaanse geleedere	163
3.24.2	Reaksies op die mosie	168
3.25	Die De Vos/Heese-woordherrie: ’n “nuwe laagtepunt”	169
3.26	Bruin leiers tree in die bresse vir Afrikaans: US se “spiritus op die bloeiende kleintootjie van Afrikaans”	177
3.27	Die raad se afkoelmosie en die senaat se weerspreking van die bestuur	180
3.28	“Laai US-raad met Taalbulle” (Giliomee).....	182
3.29	’n Stormloop teen ’n fakultêre transformasievoorstel	184
3.29.1	Die Yach-verslag	184
3.30	Onmin oor ’n koshuistoelatingsplan	193
3.31	Nuwe taalreëlins (8 Mei 2013)	196
3.32	Einde van die Botman-era: 27 Junie 2014	198
4.	Die De Villiers-fase (2014-).....	200
4.1	Die al sterkerwordende eise vir transformasie.....	202
4.1.1	Die belangrikheid van Engels: die “verengelsde en verengelsende” Suid-Afrika	204

4.2	Die landswye studenteopstande: Oktober 2015.....	205
4.2.1	Algemene oorsake: finansiële faktore en transformasie eise	205
4.2.2	Toenemende woede oor die onreg van die verlede en trae transformasie	207
4.3	Die US-opstand (September 2015).....	210
4.3.1	Getuienis van skreiende rassisme: opskudding oor die dokumentêre video Luister	210
4.3.2	Open Stellenbosch (OS) se aandrang op transformasie..	219
4.4	Verduideliking oor US se transformasie in die parlement	223
4.5	Die beveiliging van studente en die stigting van 'n vereniging van oudstudente vir die behoud van Afrikaans: (September 2015).....	225
4.6	Die raad se omstrede taalbeleidbesluit: 30 September 2015	228
4.7	Die problematiek van transformasie	231
4.8	US word betrek by die landswye studente-betogings: Oktober 2015	235
4.8.1	Agtergrond van die #FeesMustFall-veldtog	235
4.9	Die nuwe rektor se “alles Engels”-bom en die dramatiese ommeswaai in die taalbeleid: 12 November 2015	236
4.9.1	Die rektor “speel nie oop kaarte nie”	237
4.10	Die raad bekragtig die bestaande beleid: 15 November 2015....	239
4.11	Die ANC en senior akademici se steun vir die rektor se nuwe taalplan	241
4.12	Heftige reaksie op die rektor se verklaring en optrede	246
4.12.1	Knievallery voor die regering	246
4.12.2	“Roemlose kapitulasie”	249
4.12.3	“Die skrif vir Afrikaans reeds lank aan die muur”	255

5. Oorwinning vir die taalstryders: Die bestaande taalbeleid word herbekragtig (1 Desember 2015).....	258
6. Oproep om US te bou as meertalige bate.....	260
7. “Purplegate”: die “blackface-debakel”	262
7.1 Die betekenis van “blackface”; verwyte teenoor die rektor	265
7.2 Is die rasbril by Maties uit fokus?.....	268
8. Dreigende regsaksie oor die verheffing van Engels tot primêre taal.....	270
9. Die nuwe konseptaalbeleid (Maart 2016)	280
9.1 Amptelike ondersoek na die afwyking van die beleid	281
10. Beweging vir die behoud van Afrikaans by US: die Gelyke Kanse (GK) inisiatief	284
11. Afrikaans by US: ’n “sterwende perd”	286
12. Afrikaans se verskansing in die weegskaal: “deurlopende aanwending van Engels” (raadsbesluit 21 Mei 2016).....	290
13. Bekendmaking van die finale konsepbeleid (22 Mei 2016)	292
13.1 “Swart Woensdag”: Afrikaans se beskerming word beëindig (22 Junie 2016)	294
13.1.1 “Vervreemding deur ’n imperiale taal”	294
13.1.2 Die taalbesluit: ’n “bevrydende meganisme”	298
13.2 Die finansiële implikasies van die nuwe taalbeleid	299

14. Litigasie: Julie 2016	302
14.1 Die rektor se “tour d’Afrikaans” na die bruin gemeenskappe: September 2016.....	304
14.2 Gelyke Kanse litigeer teen US: 30 September 2016.....	305
14.3 Die mobilisering van oudstudente vir herbesinning oor die taalbeleid.....	306
14.4 ‘Keerpunt vir tale’? Die UV se litigasie-triomf rakende die voorrang van Engels: 28 Maart 2017	307
14.5 Afrikaans se “geleidelike bankrotenskap”	309
14.6 Nuwe ras-toelatingsplan vir Die US: Februarie 2017.....	311
15. US se “voortselepende regstryd”	313
16. KH beslis ten gunste van UV: 29 Desember 2017	316
17. Nuwe “leefruimte vir Afrikaans”?.....	318
18. Slotgedagtes	320
18.1 Die verswakking van Afrikaans op tersiêre vlak en die al groter akkommodering van Engels as landswye verskynsel	320
18.2 Die stryd om Afrikaans se posisie te beveilig.....	321
18.3 Die voortdurende aanpassings in die onderrigmodelle.....	323
18.4 Die twee teenpole in die taalstryd.....	323
18.5 Die onvastheid van Afrikaans op tersiêre vlak.....	325
BRONNELYS	329
INDEKS	348
LYS VAN AFKORTINGS	356
OOR DIE SKRYWER	357

Suid-Afrikaanse Taalregtemonitor / South African Language Rights Monitor

Fokusuitgawe 3 / Special Edition 3

Die *Suid-Afrikaanse Taalregtemonitor / South African Language Rights Monitor* is 'n publikasiereeks van die Eenheid vir Taalfasilitering en -bemagtiging aan die Universiteit van die Vrystaat. Aanvanklik is die reeks ingerig om 'n jaarlikse *Monitor* uit te gee waarin daar verslag oor die taal- en taalregteverwikkelinge in Suid-Afrika gedoen word. Aangesien die jaarlikse *Monitor* oorsigtelik van aard is en uiteraard tot een kalenderjaar beperk word, bly die ondersoek van brandende en meestal deurlopende taalvraagstukke agterweë. 'n Behoefte het dus ontstaan om die reeks met die daarstel van spesiale uitgawes as 'n tweede komponent in die reeks uit te brei. Hierdie fokusuitgawes bied dus diepgaande beskrywings van sodanige temas wat slegs oorsigtelik in die ander uitgawes van *Monitor* aan die bod kom. Hiermee spreek ons die hoop uit dat 'n belangrike bydrae gelewer word tot die verdere dokumentering van eietydse taalverwikkelinge hier te lande.

Theodorus du Plessis (*Reeksredakteur*)

*Eenheid vir Taalfasilitering en -bemagtiging
Universiteit van die Vrystaat*

Bloemfontein

November 2018

1. INLEIDEND

Hoewel die verloop van gebeure in hierdie verhaal oor Afrikaans se stryd om oorlewing op 'n histories-Afrikaanse universiteit vol drama en intrige verloop het en inderwaarheid die aandag van 'n wye leserspubliek verdien (in die woorde van een van die keurders), is dit in die eerste plek 'n wetenskaplike, objektiewe ontleding van feitelike gebeure rondom 'n verwickelde taalstryd. By tye het dit tot hoogspanning gelei en die versoeking was inderdaad sterk om dit meer boeiend en populêr aan te bied. Die eise gestel aan 'n wetenskaplike navorsingspublikasie vir subsidievereistes moes egter hier voorrang kry.

1.1 Bronne en metodologie

Hierdie ontleding van die taalstryd¹ op die kampus van die Universiteit Stellenbosch (US) strek van 2003 tot Maart 2018 en put uit 'n verskeidenheid hoofstroom- (tradisionele) media. Namate nuwe diskoerse soos Facebook en Twitter ontwikkel en al sterker aangehang word, word die tradisionele media (koerante, radio en TV) wel gerelativeer, sodat hierdie bronne geensins meer alleenreg op inligtingverspreiding en die vorming of beïnvloeding van die openbare mening het nie (Froneman 2016:6). Vir diegene wat begerig is om agter die waarheid te kom het die tradisionele media egter belangriker geword weens die talle verdraaiings en fiktiewe nuus van Twitter en Facebook. Vir hulle bly koerante steeds 'n belangrike komponent van die mediawêreld. Ontledings het bevind dat die drie hoofstroom- Afrikaanse dagblaie – *Die Burger*, *Volksblad* en *Beeld* – daaglik minstens 42,6% van die Afrikaanse leserspubliek bereik, wat getuig van die potensiële invloed wat die gedrukte media oor aktuele sake

---

1 Die oogmerk is 'n wetenskaplike aanbieding en ontleding; nie 'n populêre werk vir die algemene gehoor nie.